

Українська література, 6 клас

Уроки екологічного спрямування за творчістю О.Довженка

Уроки 1-2

Технологія 3 по 30 хвилин

Тема уроку: О.П.Довженко. “Зачарована Десна”. Видатний український кінорежисер і письменник. Великий і чарівний світ дитинства в “Зачарованій Десні”.

Мета уроку: Ознайомити з найважливішими фактами біографії О.Довженка, вчити виразно і вдумливо читати найяскравіші фрагменти, розповідати про родину Сашка, історії з його життя, дитячі захоплення, знаходити в тексті описи вражень хлопчика про довкілля, розвивати навички проведення власних спостережень навколишнього світу, сприяти поглибленню творчої уяви й образного мислення учнів, розвитку естетичного смаку, культури образного бачення; виховувати високі моральні якості, любов до природи оптимізм, життєрадісність, любов до батьків, інтерес до творчості письменника..

Очікувані результати: після уроку учні

знатимуть: найважливіші факти біографії О.Довженка, зміст окремих епізодів твору, особливості виразного читання, відомості про жанр твору;

умітимуть: виразно і вдумливо читати найяскравіші фрагменти, розповідати про родину Сашка, знаходити в тексті описи вражень хлопчика про довкілля, коментувати їх, розкривати роль художніх засобів, проводити аналогії між зображеним і баченим у реальному житті;

зможуть: розвивати навички проведення власних спостережень, увагу, пам’ять, логічне мислення, насолоджуватись красою природи, розвивати естетичні смаки.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу

Теорія літератури: епічний твір, тема твору, ідея твору

Обладнання: портрет О.Довженка, виставка творів письменника, фонохрестоматія з української літератури для 6 класу, програмно-методичний комплекс навчального призначення, презентація до уроку

Методи і прийоми: технологія “Мікрофон”, “Незакінчене речення”, робота в малих групах, виразне читання та бесіда за прочитаним

Міжпредметні зв’язки: українська мова, історія, етика, образотворче мистецтво

Зміст уроку:

1-а 30-хвилинка

I. Мотиваційний етап

- З’ясування емоційної готовності учнів до уроку. (Учні виражають свій настрій за допомогою дієслів: хвилююся, чекаю, сподіваюся тощо. Учитель бажає успіху на уроці)
Технологія “Мікрофон”: “Від сьогоднішнього уроку я очікую...”

- Актуалізація суб’єктного досвіду та опорних знань:

Обмін у парах інформацією про те, що вже відомо про О.Довженка; озвучення висновків.
Технологія “Незакінчене речення”: “Я думаю, що поезія О.Довженка цікава, тому що...”

Учитель: Сьогодні ми спробуємо торкнутися цього дивного світу О.Довженка, відчувати його серцем і досягнути розумом, переконатися в його унікальності й полюбити.

II. Оголошення теми уроку, цілевизначення та планування діяльності
(використання мультимедійної дошки)

III. Сприйняття й первинне усвідомлення нового матеріалу (під час роботи на уроці учні проводять необхідні записи в робочих зошитах на розсуд учителя)

1. Бесіда: дитинство – дивовижна, неповторна пора.

- Чи розповідав тобі хтось із дорослих про своє дитинство? Як ти думаєш, навіщо?
- У твоєму житті є щось таке, про що хотілося пам'ятати завжди?
- Чи маєш відчуття, що все найосновніше – попереду?
- З чим можна порівняти дитячі роки?

Підсумок бесіди: Дитинство – дивовижна, неповторна пора. Дорослій дитині у той чарівний світ можна повернутися хіба що уявою. Оживити його, зафіксувати довершеним художнім словом можуть не всі письменники, хоча багато хто пробує. Найкраще це вдалося О.Довженкові в повісті “Зачарована Десна”.

2. Коментар епіграфа (епіграф демонструється на мультимедійній дошці)

*Яка не є - вона у нас одна,
Трава і квіти стеляться побіля.
Нехай ростуть. Аби лиш не зрад-зілля.
І щоб своя маленька вітчина.*

О.Вертіль

- Скажіть, як ви розумієте рядки, що є епіграфом? (Це дорогі й близькі серцю місця: місто, де народився, природа рідного краю).
- Отже, запрошую вас до розмови за твором О.Довженка “Зачарована Десна”.

III. Сприйняття й первинне усвідомлення нового матеріалу

1. Випереджувальне завдання: Найважливіші факти з біографії О.П.Довженка.

Повідомлення юних дослідників

Слово вчителя: узагальнення сказаного про письменника, додаткові відомості

2. Робота за підручником

Ознайомлення з біографічною статтею про письменника

3. Бесіда:

- Хто називав О. Довженка Гомером? (*Греки!*)
- А хто поетом кіно? (*Американці.*)
- Що говорили японці? (*Найкращі їхні фільми створено під впливом українського режисера О. Довженка.*)
- У якому краї і коли народився Олександр Довженко? (*На Чернігівщині, у містечку Сосниця, 10 вересні 1894 р.*)
- Що ви запам'ятали про родину?
- Яка родина була у майбутнього письменника?
- Як навчався Сашко? Яку професію він обрав?
- Чому, на вашу думку, Довженко став режисером?
- Який навчальний заклад закінчив ?

4. Робота над кіноповістю “Зачарована Десна”

Актуалізація знань учнів:

- Який твір називають епічним?
- Який герой називається головним? другорядним?
- Як ви думаєте, для чого, змальовуючи життя людей, письменник змальовує й картини природи?
- Що таке портрет? пейзаж?
- Чи вони допомагають передати характери персонажів, атмосферу подій?

Проблемне питання: завдання роботи над твором – знайти відповідь на питання: що впливало на поведінку і вчинки головного героя твору.

Слово вчителя: короткі відомості з історії написання твору

Підсумок 1-ї 30-хвилинки

2-а 30-хвилинка

Словникова робота (Слова подані на мультимедійній дошці)

Гирлига – ціпок, зазвичай загнутий на кінці.

Пужално – держак батога.

Псалтир – одна з частин Біблії, що складається зі 150 псалмів – релігійних пісень.

Буцегарня – тюрма, в'язниця.

Ушула – стовп, до якого прикріплюються ворота.

Виразне читання фрагментів твору учнями та заслуженими майстрами України

Бесіда за текстом

Запис у зошити елементів характеристики Сашка

- Твір починається з опису місця, де оповідачеві було “гарно й весело”. Що це за місце? Хто його створив? (с.93-94) ?
- Що найбільше у світі любила робити мати Сашка? Яким словом називає її автор на початку твору? Як це її характеризує?
- Які почуття хлопчика від спілкування з природою? Яке це має значення для людини?
- Під час читання наступного епізоду зверніть увагу, як описано діда. (с.94-95)
- Яку книжку читав дід героя? Що уявлялося в ці хвилини хлопчині? Який із діда оповідач? Про що він розповідав дітям? Яке враження справляли на Сашка розповіді діда?
- Як Сашко попорядкував на городі? Чому? Як ви оцінюєте рішення хлопця посадити назад усю недозрілу моркву? Про які риси характеру свідчить цей учинок? (с. 95-96)
- Як, на вашу думку, варто розцінювати прокльони баби Марусини? Чи справді вона була такою злою? Як про це пише сам О. Довженко?
- Чому для Сашка його хата була красивою? А чого в хаті боявся? Які риси характеру хлопця проявляються в цьому епізоді? (с.96-98)
- Пригадайте роздуми хлопця у дідовому човні. Що любив Сашко, а що йому було неприємним? Яким же постає перед нами герой повісті? (с.99-100)

Узагальнення вчителя

Підсумок 30-хвилинки

3-я 30-хвилинка

IV. Осмислення набутих знань

Теорія літератури

1.Бесіда

- Чи схожий прочитаний твір на оповідання? Чим?
- А чим відрізняється?
- Пригадайте, який твір називають епічним. *(Епічним називається розповідний твір, у якому життя змальовується у формі авторської розповіді про людей та їхні вчинки. Зазвичай сам автор нібито відсутній, він виступає в ролі стороннього глядача, який розповідає про певні події).*
- Чи можна віднести прочитаний твір до епічних?
- Які за жанром твори ви ще знаєте?
- Установіть різницю між епічним і ліричним твором.
- Від імені кого ведеться розповідь у творі? Чи випадкове таке переплетіння?

2. Слово вчителя: О.Довженко – автор і герой твору

3. Робота в групах. Вироблення умінь визначати тему та ідею художнього твору

I група. 1. Що називається темою художнього твору? Про що йдеться у кіноповісті О.Довженка “Зачарована Десна”? Назвіть тему.

II група. 1. Що таке ідея? Зробіть висновок про ідею твору, який вивчаємо. (Заклик любити життя, цінувати й берегти все те прекрасне, що робить людину духовно багатого та щасливою, не забувати, якого ти кореня і що тобі дав твій народ, батьки, щоб ти став їх гідним сином).

Перевірка роботи в групах

4. Поясніть ваше розуміння змісту народних прислів'їв:

Яке дерево, такі його й квіти, які батьки, такі їхні й діти.

Не навчить батько, не навчить і дядько.

Хто батька зневажає, той добра не знає.

- До чого спонукає нас народна мудрість, прочитані епізоди твору?

5. Звернення до епіграфа

- Яким бачився Сашкові навколишній світ?

- Які люди оточували хлопчика?

- Яким постає перед вами герой повісті?

- Що ж впливає на поведінку і вчинки Сашка?

V. Підсумок роботи

1. Звернення до проблемного питання

- Яким було дитинство Сашка? Чи є підстави стверджувати, що світ дитинства хлопчика великий і чарівний?

Узагальнення вчителя: відтворюючи події своїх дитячих років, письменник вирішує важливу проблему формування особистості, її характеру, поглядів на життя, переконливо доводить, що дитинство — найважливіша і водночас вирішальна пора.

VI. Рефлексія та оцінювання

1. Технологія “Незакінчене речення”: “Твір О.Довженка “Зачарована Десна” цікавий, тому що...”

(Висловлювання учнів)

2. Чи справдилися ваші очікування щодо уроку? (Технологія “Мікрофон”)

VIII. Завдання додому: Прочитати твір. Зробити закладки описів природи та характеристики персонажів. Підготувати усну розповідь про свої враження від спілкування з природою. Скласти план тексту: с.100-109.

Тема уроку: Олександр Довженко. «Зачарована Десна». Опис вражень малого Сашка. Історія з левом — поєднання реальності життя та уяви хлопчика. РЗМ Усна характеристика літературного героя

Мета уроку: навчати коментувати описи вражень головного героя про довкілля; розрізняти реальне та уявне в повісті; розвивати вміння бачити красу в найбуденніших речах і подіях, вміння переказувати, працювати з підручником, з'ясувати основні поняття з теорії літератури, характеризувати головного героя твору, знаходити художні засоби, пояснювати їх; виховувати естетичний смак, розуміння краси природи і людської душі, оптимізм, любов до батьків, до рідної природи.

Очікувані результати: після уроку учні

знатимуть: враження головного героя про довкілля, що реальне, а що уявне в повісті;

умітимуть: переказувати найяскравіші фрагменти, працювати з підручником, знаходити

в тексті художні засоби, пояснювати їх, характеризувати образ головного героя твору;

зможуть: розвивати навички проведення власних спостережень, увагу, пам'ять, логічне мислення, насолоджуватись красою природи, розвивати, естетичні смаки.

Тип уроку: Урок формування і вдосконалення умінь і навичок

Обладнання: портрет О. Довженка, ілюстрації учнів до фрагментів кіноповісті «Зачарована Десна», програмно-методичний комплекс навчального призначення.

Міжпредметні зв'язки: історія, українська мова, етика

Зміст уроку

I. Організаційний момент

II. Перевірка домашнього завдання

1. Асоціативне опитування

В'юнище, Десна, Семен Петрович, Сосницька початкова школа, «Земля», український дипломат за кордоном, Москва, 1942-1956р.р., «Зачарована Десна».

2. Зв'язна розповідь про письменника (3-5 хв.)

3. Аналіз пейзажів, портретних та інших характеристик, дібраних учнями удома.

Самостійна робота біля дошки

Рідні	Вислови з тексту	Риси характеру
Мати		
Батько		
Дід Семен		
Прабаба Марусина		
Прадід Тарас		

4. Зачитати план до вказаного тексту із повісті «Зачарована Десна».

5. Гра «Запитай товариша».

6. Перевірка змісту прочитаного: літературний диктант.

III. Повідомлення теми Визначення очікуваних результатів

1. Коментар епіграфа (на мультимедійній дошці)

Щасливий я, що ... не втратив щастя бачити ... зорі навіть у буденних калюжах на життєвих шляхах.

О.Довженко

- Скільки планів оповіді ви побачили у творі? (2)

Слово вчителя: У творі присутні два ліричних герої – малий Сашко й зрілий майстер, який власні спогади перепускає через своє серце, враховуючи життєвий досвід. Нові відчуття та оцінку зображуваного.

- Дайте відповідь на запитання: про щастя якого ліричного героя йдеться: малого Сашка чи зрілого майстра?

Проблемне питання: У ході роботи на уроці ми маємо знайти відповідь: що дало привід зрілому майстрові О.П.Довженку вважати себе щасливим.

IV. Формування і вдосконалення умінь і навичок

1. Робота над змістом. Підготовка до усної характеристики головного героя твору

- У якій сім'ї народився Сашко? Хто були його батьки?

- Що є найбільш виразним у їх характерах? Підтвердіть цитатами.

- Знайди розгорнутий портрет батька Сашка . На чому в ньому акцентується? Як ви вважаєте, це дитяче сприйняття рідної людини чи роздуми мудрого митця про людську долю?

2. Проведи дослідження: знайдіть художні засоби, прокоментуйте їх. Із якою метою їх використовує автор?

- Назвіть почуття, що переповнюють ліричного героя на сінокосі. Якими художніми засобами вони передані?

3. Робота в групах

Учні об'єднуються в 2 групи.

Завдання для I групи: перегляньте роздуми Сашка під час перебування у дідовому човні, заповніть таблицю.

Приємне Сашкові	Неприємне Сашкові
1. Приємно дивитись на малий вогонь, обнімати лоша.	1. ...Коли баба кляне або коли довго йде дощ і не вщухає.
2.	2.
3.	3.

Завдання для II групи: знайдіть і перечитайте епізод із левом. Заповніть таблицю.

Реальне	Уявне
1. Важко жилося коням у селах...	1. Розмова коней, яку підслухав Сашко
2.	2.
3.	3.

4. Перевірка самостійної роботи

Підсумок 30-хвилинки

3-я 30-хвилинка

5. Розв'язання проблемного питання

- Що дало привід зрілому майстрові вважати себе щасливим?
- Чи всі слова вжиті в прямому значенні (звертається увага на слова *зорі, калюжі*)
- Що має на увазі письменник, говорячи про калюжі? (сіре, буденне, погане у житті) зорі? (приємні враження, хороше у житті).
- Використовуючи метод Прес, зробіть висновок про те, чи був герой повісті щасливий.

Можлива відповідь: (Я вважаю, що в малого Сашка були приємні й неприємні моменти в житті. Багато було й “калюж”: бідність у родині, тяжка праця батьків..., але було набагато більше приємних вражень: духовно багаті члени сім'ї, щастя жити в гармонії з природою... Отже, герой був дійсно щасливий).

Якщо необхідно, допомогти учням зробити висновок, ставлячи навідні запитання.

6. Повторення відомостей з теорії літератури

- Що називається оповіданням?
- Що називається ліричним твором?
- Чи наявні ознаки ліричного твору у “Зачарованій Десні”? (Передати почуття і переживання героя-оповідача)
- Це ліро-епічний твір. Спробуйте зробити висновок, які в ньому ознаки ліричного твору, а які епічного.
- Звірте свої міркування з матеріалом у підручнику

7. Робота з підручником: с.92

- Яка тема твору? Ідея?

Підвести дітей до висновку: письменник закликає любити життя, шанувати природу та працю, цінувати й берегти те, що робить людину духовно багатого, щасливою. Ніколи не забувати, що дали нам наші батьки, щоб ми стали їхніми гідними синами та доньками.

8. Колективна зв'язна розповідь “Образ чутливого до краси хлопчика Сашка” методом “Незакінчене речення”:

- У творі розповідь ведеться від імені... та...
- Сашко – сільський хлопчик, син...
- У ранньому віці чарівний світ казок, легенд, переказів відкрили йому...
- У царстві природи хлопчик відчувається...
- Найкраща музика для нього – це...
- Сашко умів розуміти мову тварин, тому що...
- Наприклад...
- Десна була для нього незвичайною, зачарованою, тому що...
- Герой твору вражає мене...

9. Літературний диктант за кіноповістю О. Довженка «Зачарована Десна».

І варіант

1. Вставте пропущене слово: “„Коли вилізає саме із землі всяка рослиночка, ото мені ...”, - любила проказувати мати”.

а) Клопіт; б) горе; в) радість.

2. Чим завжди пахло зі старої погребні?

а) Сушеними грибами; б) зіллям; в) цвіллю.

3. На кого, за словами малого Сашка, був дуже схожий дід?

а) На святого Феодосія;

б) на святого Миколая;

в) на Бога.

4. Чий це портрет: “Вона була маленька й така прудка, і очі мала такі видючі й гострі, що сховатись од неї не могло ніщо в світі”?

а) Матері Одарки Єрмолаївни;

б) прабаби Марусини;

в) сестрички Поліни.

5. Яку городню рослину О. Довженко описав так: “...був високий і густий-прегустий. Він саме цвів великими золотими гронами, як у попа на ризах, а над ризами носилися бджоли -видимо-невидимо “ ?

а) Соняшник; б) топінамбур; в) тютюн.

6. Яку музику більш за все любив слухати О. Довженко?

а) Клепання коси; б) народний спів; в) церковний хор.

7. Що викликало у малого Сашка неприємні відчуття?

а) “Коли весною вода заливає хату й сіни і всі бродять по воді”;

б) “ловити щучок руками”;

в) “в одній руці нести велике відро води”.

8. Чиї розповіді “про Десну, про трави, про таємничі озера” любив слухати маленький Сашко?

а) Прадіда Тараса; б) діда Семена; в) батька.

9. Продовжте: “Віз наш увесь дерев'яний: дід і прадід були чумаками, а чумаки не любили заліза, бо воно, казали...”:

а) притягує грім;

б) дуже важке;

в) іржавіє.

10. Закінчіть цитату: “Дядько Самійло не був ні професором, ні лікарем, ні інженером... Він нездатний був на високі посади. Він навіть не був добрим хліборобом... Але, як і кожна майже людина, він мав свій талант і знайшов себе в ньому. Він був...”:

а) косар; б)столяр; в) гончар.

11. Як звали собаку, що жив у Довженків?

а) Пірат; б) Сірко; в) Мисливець.

12. Що розкладали на печі, щоб краще і здоровіше спалося?

а) Сіно; б) гарбузове насіння; в) жито.

II варіант

1. Закінчіть речення: “На погребі любив спати...”:

а) дід; б) батько; в) Пірат.

2. Вставте пропущене слово: “Більше за все чомусь любив я Вона росла в нас рівними кучерявими рядочками скрізь поміж огірків”.

а) Картоплю; б) капусту; в) моркву.

3. Чий це портрет: “Він був високий і худий, і чоло в нього високе, хвилясте довге волосся сиве, а борода біла”?

а) Батька; б) діда; в) дядька Самійла.

4. Яким чином малий Сашко вирішив замолити свій перший гріх?

а) Шанував великих людей, знімаючи перед ними шапку;

б) підняв ластів'ят, що повипадали із гнізда;

в) почав ходити до церкви.

5. Що викликало у малого Сашка приємні відчуття?

а) ”бродити по теплих калюжках після грому й дощу”;

- б) “сміятися у церкві, коли зробиться смішно”;
в) “коли п'явка впивається в жижку”.
6. Вставте пропущене слово: “Багато бачив я гарних людей, але такого, як батько, не бачив... Одне, що в батька було некрасиве, - це...”.
- а) душа; б) тіло; в) одяг.
7. Продовжте: “Жили ми в певній гармонії з силами природи. Зимом мерзли, літом...”:
- а) місили грязь;
б) смажились на сонці;
в) нас заливало водою.
8. Яке сузір'я в синьому небі вказувало дорогу малому Сашкові?
- а) Велика Ведмедиця;
б) Великий Віз;
в) Чумацький Шлях.
9. Вставте пропущене слово: “Погодою у нас на сінокосі щось, казали, років з півтора завідувала ...”.
- а) Сова; б) сорока; в) ворона.
10. Яка притока Десни згадується у кіноповісті?
- а) Стрижень; б) Сейм; в) Снов.
11. Вставте пропущене слово: “Диких звірів теж було мало – їжак, заєць, тхір. Вовки перевелись. Водилися ..., ну теж дуже рідко”.
- а) леви; б) тигри; в) ведмеді.
12. “Один кінь у нас звався Мурай, другий ...”:
- а) Тягнирядно;
б) Неїжовес;
в) Тягнибіда.

V. Підсумок уроку

Бесіда (методом “Мікрофон”) Висловіть своє ставлення до твору, продовжіть думку одним словом: Прочитавши твір, я зрозумів, що щастя – це... (“бачити зорі в буденних калюжах”, робити людям добро...)

VI. Висновок: Бути здоровим, мати хорошу сім'ю, трудитися, жити а повній гармонії з природою – справжнє людське щастя, до якого треба прагнути.

VII. Рефлексія

Учитель нагадує, які очікувані результати, визначені на початку уроку, проектує їх на екран:

- Що нового дізналися сьогодні на уроці?
- Чи справдилися ваші сподівання?

VIII. Домашнє завдання: Написати твір на одну з тем (на розсуд учня): “Зачарована Десна” — твір про красу”, “Оту красу я понесу між люди”, “Краса природи в кіноповісті О. Довженка “Зачарована Десна”. “Образ чутливого до краси хлопчика Сашка”. Повторити теоретичні відомості про твір: с.92